

1 Czy w tym państwie członkowskim obowiązuje ustawowy małżeński ustrój majątkowy? Jaka jest jego treść?**1.1 System prawny: powszechne prawo cywilne oraz prawo partykularne określonych wspólnot autonomicznych**

W przypadku Hiszpanii nie można mówić o jednym małżeńskim ustroju majątkowym ani o jednolitym prawie majątkowym małżeńskim. Niektórym wspólnotom autonomicznym przysługują bowiem, obok państwa, uprawnienia w dziedzinie stanowienia prawa cywilnego (choć nie wszystkie te wspólnoty mogą regulować kwestie związane z małżeńskimi ustrojami majątkowymi). Oznacza to, że wszyscy obywatele Hiszpanii mają – poza obywatelstwem hiszpańskim – szczególne obywatelstwo regionalne (*vecindad civil*). Obywatelstwo regionalne decyduje o tym, czy dana osoba podlega powszechnemu hiszpańskiemu prawu cywilnemu, czy prawu szczególnemu lub regionalnemu (art. 14 kodeksu cywilnego).

Regiony dysponujące własnym systemem prawa cywilnego to Aragonia, Katalonia, Baleary, Nawarra, Kraj Basków, Galicja i Walencja (wspólnota Walencji nie reguluje jednak kwestii związanych z małżeńskimi ustrojami majątkowymi, ponieważ Trybunał Konstytucyjny stwierdził niezgodność z konstytucją ustawy w tym przedmiocie uchwalonej przez tę wspólnotę). Obywatele pozostałych wspólnot autonomicznych mają „powszechne” obywatelstwo regionalne (*vecindad civil común*) (w art. 14 kodeksu cywilnego wskazano, w jaki sposób się je nabywa).

– W przypadku małżeństwa zawartego między obywatelami Hiszpanii (bez łącznika międzynarodowego), aby ustalić prawo właściwe dla małżeńskiego ustroju majątkowego i określić, czy należy stosować prawo powszechne, czy też prawo danej wspólnoty autonomicznej, należy odnieść się do przepisów prawa transregionalnego, które znajdują się w tytule wstępnym kodeksu cywilnego (art. 9 ust. 2 i art. 16 kodeksu cywilnego).

Ustrój majątkowy uregulowany w kodeksie cywilnym dotyczy małżonków mających powszechne obywatelstwo regionalne.

Jeżeli małżonkowie nie mają powszechnego obywatelstwa regionalnego, zastosowanie ma prawo właściwe dla obywatelstwa regionalnego lub miejsca zwykłego pobytu jednego z małżonków, które to prawo małżonkowie wspólnie wybrali w dokumencie urzędowym wydanym przed zawarciem związku małżeńskiego. Jeżeli małżonkowie nie dokonają takiego wyboru, zastosowanie ma prawo właściwe dla pierwszego wspólnego miejsca zwykłego pobytu małżonków po zawarciu związku małżeńskiego. W przypadku braku takiego miejsca zastosowanie ma prawo właściwe dla miejsca zawarcia związku małżeńskiego.

W wyjątkowych przypadkach, kiedy małżonkowie mają różne obywatelstwa regionalne, a ustawowym małżeńskim ustrojem majątkowym w obu odnośnych regionach jest rozdzielnosc majątkowa (przy czym ustrój mający zastosowanie na podstawie wskazanych powyżej przepisów jest inny), stosuje się ustrój rozdzielnosci majątkowej na zasadach określonych w kodeksie cywilnym.

– Jeżeli jeden z małżonków nie jest obywatelem Hiszpanii lub małżonkowie mają związek z innym państwem, prawo właściwe ustala się na podstawie art. 33 rozporządzenia (UE) 2016/1103, który należy rozumieć w ten sposób, że w odniesieniu do obywateli hiszpańskich, tam, gdzie rozporządzenie odnosi się do obywatelstwa jako łącznika, uznaje się to za odniesienie do obywatelstwa regionalnego.

Pojęcie obywatelstwa regionalnego dotyczy jednak wyłącznie obywateli hiszpańskich (art. 15 kodeksu cywilnego). W związku z tym – ponieważ nie dotyczy ono cudzoziemców – zastosowanie mają przepisy art. 33 ust. 2, które stanowią, że w takim przypadku zamiast prawa ojczystego stosuje się prawo jednostki terytorialnej, z którą małżonkowie mają najściślejszy związek.

1.2 Małżeńskie ustroje majątkowe mające zastosowanie w braku umowy między małżonkami na podstawie kodeksu cywilnego i prawa partykularnego wspólnot autonomicznych

Do celów określenia małżeńskiego ustroju majątkowego w przypadku, gdy małżonkowie nie zawarli umowy w tym zakresie, zastosowanie mają przepisy uzupełniające, które różnią się w zależności od mających zastosowanie wewnętrznych przepisów prawa cywilnego:

zgodnie z kodeksem cywilnym (który stosuje się powszechnie z wyjątkiem sytuacji, w których prawem właściwym jest prawo Aragonii, Katalonii, Balearów, Nawarry, Kraju Basków lub Galicji) domyślnym ustrojem majątkowym jest wspólność majątkowa (*sociedad de gananciales*) (art. 1344 i nast. kodeksu cywilnego). W ramach tego ustroju majątek nabyty i korzyści uzyskane przez każdego z małżonków wchodzi w skład ich majątku wspólnego. Do majątku osobistego każdego z małżonków należy przede wszystkim majątek nabyty przed zawarciem małżeństwa oraz majątek uzyskany w trakcie trwania małżeństwa nieodpłatnie lub w zamian za składniki majątku osobistego. Nabyty przed zawarciem małżeństwa lokal mieszkalny stanowiący główne miejsce zamieszkania małżonków podlega szczególnemu ustrojowi, w ramach którego – w przeciwieństwie do innych przedmiotów majątkowych nabytych przed zawarciem małżeństwa (które zawsze wchodzi w skład majątku osobistego) – nakłady poczynione na ten lokal z majątku wspólnego po zawarciu małżeństwa prowadzą do jego przekształcenia w składnik majątku wspólnego i zwiększają proporcjonalnie udział małżonka, który nie był pierwotnym właścicielem tego lokalu. W razie wątpliwości uznaje się, że nieruchomości wchodzi w skład majątku wspólnego. Tym samym zasadom podlegają zobowiązania ciężące na majątku wspólnym, w tym na majątku nabytym w ramach regularnego wykonywania działalności zawodowej, artystycznej lub gospodarczej. Jeżeli dług zaciągnął wyłącznie jeden z małżonków, w pierwszej kolejności wyłącznie ten małżonek odpowiada za niego własnym majątkiem; jeżeli majątek dłużnika nie wystarczy do uregulowania zobowiązań, wierzyciele mogą wnieść o zajęcie majątku wspólnego. Wówczas jednak drugi z małżonków może wnieść o zniesienie wspólności majątkowej, wskutek czego zamiast całego majątku wspólnego zajęciu podlega wyłącznie udział zadłużonego małżonka; od tej chwili obowiązuje ustrój rozdzielnosci majątkowej. Małżonkowie wspólnie zarządzają majątkiem wspólnym (choć w bieżących sprawach życia codziennego może nim zarządzać każdy z małżonków na podstawie prawa do zarządzania gospodarstwem domowym – *potestad doméstica*). Zarządzać majątkiem osobistym może małżonek, który jest jego właścicielem (choć do lokalu mieszkalnego stanowiącego miejsce zamieszkania małżonków zastosowanie mają przepisy szczególne, ponieważ czynności dokonywane w ramach zarządu tym lokalem wymagają zgody obojga małżonków lub, jeżeli jeden z małżonków nie wyrazi zgody, zezwolenia wydanego przez sąd, nawet jeżeli lokal mieszkalny należy wyłącznie do jednego z małżonków). Zbycie lub obciążenie składnika majątku wspólnego wymaga zgody obojga małżonków.

Aragonia: domyślnym ustrojem małżeńskim jest wspólność majątkowa (*consorcio conyugal*), o której mowa w art. 210 i nast. regionalnego kodeksu prawnego Aragonii (Código de Derecho Foral de Aragón). W ramach tego ustroju w skład majątku wspólnego wchodzi: majątek nabyty lub korzyści uzyskane przez każdego z małżonków w wyniku pracy zarobkowej lub działalności gospodarczej oraz dochody z majątków małżonków. Do majątku osobistego każdego z małżonków należy przede wszystkim majątek nabyty przed zawarciem małżeństwa oraz majątek uzyskany w trakcie trwania małżeństwa nieodpłatnie lub w zamian za składniki majątku osobistego. W razie wątpliwości uznaje się, że nieruchomości wchodzi w skład majątku wspólnego. Zgodnie z aragońskim prawem cywilnym majątek nabyty przed zawarciem małżeństwa, w tym lokal mieszkalny stanowiący główne miejsce

zamieszkania małżonków, zawsze wchodzi w skład majątku osobistego, chyba że odroczono termin zapłaty całej ceny sprzedaży, która ma zostać uiszczona w całości z majątku wspólnego małżonków po zawarciu małżeństwa. W przepisach określono również kwestie zobowiązań w ramach tego ustroju majątkowego. Jeżeli dług zaciągnął wyłącznie jeden z małżonków, jest on jedyną osobą odpowiadającą za niego własnym majątkiem; jeżeli majątek ten okaże się niewystarczający, a właściwe organy przystąpią do egzekucji długów, za które nie odpowiadają solidarnie oboje małżonkowie, z ich majątku wspólnego, małżonek dłużnika może skorzystać z prawa do zabezpieczenia swojego udziału w majątku wspólnym, składając wniosek o zniesienie wspólności majątkowej wyłącznie w zakresie niezbędnym do określenia kwoty zabezpieczonego udziału, bez konieczności całkowitego rozwiązania tego ustroju.

Należy podkreślić, że w Aragonii pozostający przy życiu małżonek ma prawo do użytkowania majątku (*usufructo viudal aragonés*), które nie tylko wchodzi w zakres prawa spadkowego, ale jest również powstałym za życia obojga małżonków prawem ekspektatywy (*derecho expectante de viudedad*).

Katalonia: domyślnym ustrojem majątkowym jest rozdzielnosc majątkowa (art. 232 ust. 1 kodeksu cywilnego Katalonii – Código Civil de Cataluña).

W ramach tego ustroju każdy z małżonków może mieć własny majątek i korzystać z całości tego majątku, zarządzając nim oraz swobodnie nim rozporządzać. W przypadku wątpliwości co do tego, do którego małżonka należy określony przedmiot majątkowy lub któremu z małżonków przysługuje określone prawo, przyjmuje się, że przedmiot ten należy do obojga małżonków lub prawo to przysługuje obojgu małżonkom w równych, niepodzielnych częściach. Przyjmuje się jednak, że do odrębnego majątku małżonka należą jego przedmioty osobistego użytku, które nie mają szczególnie wysokiej wartości, oraz przedmioty majątkowe przeznaczone wyraźnie do celów działalności tego małżonka.

Baleary: domyślnym ustrojem majątkowym jest rozdzielnosc majątkowa (art. 3 kodeksu cywilnego Balearów – Compilación de Derecho Civil de las Islas Baleares) w odniesieniu do Majorki, art. 65 w odniesieniu do Minorki oraz art. 67 w odniesieniu do Ibizy i Formentery). W ramach tego ustroju majątek należący do każdego z małżonków przed zawarciem małżeństwa uważa się za jego majątek osobisty, podobnie jak wszelkie przedmioty majątkowe nabyte w dowolny sposób w trakcie trwania małżeństwa.

Nawarra: domyślnym ustrojem majątkowym jest wspólność majątkowa (*conquistas*) (art. 87 i nast. nowego kodeksu prawnego Nawarry – Fuero Nuevo de Navarra). W ramach tego ustroju majątek dorobkowy obejmuje m.in. majątek nabyty w trakcie trwania małżeństwa w ramach pracy zarobkowej lub innej działalności każdego z małżonków, a także wszelkie dochody i zwroty zarówno z majątku wspólnego, jak i osobistego. Majątek osobisty obejmuje przedmioty majątkowe nabyte odpłatnie przed zawarciem małżeństwa, nawet gdy przedmioty wydano w trakcie trwania małżeństwa lub gdy ich cenę uiszczono w całości lub w części z majątku drugiego małżonka lub z majątku wspólnego, a także przedmioty nabyte nieodpłatnie przed zawarciem małżeństwa lub w jego trakcie. Wszystkie przedmioty majątkowe, których nie można uznać za majątek osobisty, uważa się za należące do majątku wspólnego. Lokal mieszkalny i przedmioty urządzenia domowego podlegają szczególniemu ustrojowi majątkowemu, o ile nabyto je lub uiszczono całą ich cenę lub jej część w trakcie trwania małżeństwa, nawet jeżeli tytuł prawny do tych przedmiotów majątkowych nabyto przed zawarciem małżeństwa. Jeżeli w takim przypadku płatności dokonał wyłącznie jeden z małżonków oraz wyłącznie ze swojego majątku, lokal mieszkalny i przedmioty urządzenia domowego będą należały do majątku osobistego tego małżonka. Jeżeli płatności dokonano z majątków osobistych obojga małżonków, lokal mieszkalny i przedmioty urządzenia domowego będą należały do obojga z nich na zasadzie współwłasności w częściach o wysokości zależnej od ich odpowiednich wkładów. Jeżeli płatności dokonano z majątku osobistego jednego małżonka lub obojga małżonków oraz z majątku wspólnego, lokal mieszkalny i przedmioty urządzenia domowego będą należały na zasadzie współwłasności do majątków osobistych małżonków i do majątku wspólnego w proporcjonalnych częściach. W przepisach określono również zasady dotyczące zarządu majątkiem wspólnym i majątkiem osobistym oraz zobowiązań obciążających tego rodzaju majątki. Jeżeli jeden z małżonków osobiście zaciągnął dług, a majątek osobisty zadłużonego małżonka jest niewystarczający, aby ten dług spłacić, wierzyciel może wnieść o zajęcie majątku wspólnego, o czym zawiadamia się drugiego małżonka. Jeżeli drugi małżonek nie odpowie na zawiadomienie i majątek wspólny zostanie zajęty, przeprowadza się czynności egzekucyjne; ponadto jeżeli zadłużony małżonek dokona płatności z własnego majątku lub jeżeli wspólność majątkowa zostanie zniesiona, uznaje się, że małżonek ten otrzymał równowartość swojego udziału. Zamiast zajęcia majątku wspólnego drugi z małżonków może jednak – w terminie dziewięciu dni od dnia otrzymania zawiadomienia o zajęciu – zwrócić się o zniesienie wspólności majątkowej i o zajęcie nie majątku wspólnego, lecz części przypadającej zadłużonemu małżonkowi. Wówczas zajęcie skutkuje rozwiązaniem i zniesieniem wspólności majątkowej. Od tej chwili zastosowanie ma również ustrój rozdzielnosci majątkowej.

Kraj Basków: jeżeli oboje małżonkowie zamieszkują regiony Bizkaia, Aramaio lub Llodio, stosuje się regionalny ustrój małżeński polegający na bezwzględnej wspólności majątkowej (*comunicación foral de bienes*). Jeżeli wyłącznie jeden z małżonków ma obywatelstwo regionalne regionu Bizkaia, Aramaio lub Llodio, ustrój ten stosuje się wówczas, gdy jest właściwy dla pierwszego wspólnego miejsca zwykłego pobytu małżonków; w przeciwnym razie zastosowanie ma ustrój właściwy dla miejsca zawarcia związku małżeńskiego. Na pozostałym obszarze Kraju Basków ustawowym małżeńskim ustrojem majątkowym jest zwykła wspólność majątkowa (*sociedad de gananciales*) określona w kodeksie cywilnym (art. 127 i nast. regionalnego kodeksu cywilnego Kraju Basków – Ley de Derecho Civil Foral del País Vasco), o ile małżonkowie nie wybiorą innego ustroju w drodze umowy. W ramach regionalnej bezwzględnej wspólności majątkowej wszystkie przedmioty majątkowe, prawa i udziały – bez względu na ich pochodzenie i sposób nabycia – należą w równych częściach do każdego z małżonków. Dotyczy to również przedmiotów majątkowych nabytych przed zawarciem małżeństwa i w jego trakcie, bez względu na ich położenie. Chociaż ustrój ten ma teoretycznie bezwzględny charakter, zakres wspólności majątkowej może być różny w zależności od przyczyny ustania małżeństwa. Jeżeli związek małżeński ustaje wskutek śmierci jednego z małżonków, przy czym małżonkowie mieli wspólne dzieci, wspólność majątkowa ma charakter bezwzględny. Jeżeli jednak związek małżeński ustanie wskutek śmierci jednego z małżonków, ale małżonkowie nie mieli wspólnych dzieci, lub jeżeli ustanie z innego powodu (np. wskutek rozwodu), wspólność majątkową ogranicza się do majątku dorobkowego lub majątku nabytego odpłatnie, wyłączając zarówno majątek nabyty przed zawarciem małżeństwa, jak i majątek otrzymany nieodpłatnie.

Galicja: zastosowanie ma ustrój wspólności majątkowej (*gananciales*) (art. 171 kodeksu cywilnego Galicji – Ley de Derecho Civil de Galicia).

2 Jak małżonkowie mogą zorganizować swoje stosunki majątkowe? Jakie są w tym przypadku wymogi formalne?

Małżonkowie mogą ukształtować swój małżeński ustrój majątkowy w taki sposób, by przepisy uzupełniające, o których mowa w powyższym punkcie, nie miały zastosowania.

W tym celu mają obowiązek zawrzeć przed notariuszem urzędową umowę przedmałżeńską (art. 1280 i 1315 kodeksu cywilnego), którą wpisuje się do rejestru stanu cywilnego, zaś w dniu zawarcia umowy notariusz ma obowiązek przesłać poświadczony odpis elektroniczny dokumentu urzędowego do właściwego urzędnika stanu cywilnego do celów dowodowych w celu wpisania faktu zawarcia umowy do aktu małżeństwa (art. 60 ustawy o rejestrze stanu cywilnego – Ley del Registro Civil).

Małżonkowie mogą również zmienić małżeński ustrój majątkowy w trakcie trwania małżeństwa, o ile spełnią te same warunki formalne (art. 1331 kodeksu cywilnego), a zmiana ta nie naruszy praw osób trzecich (art. 1317 kodeksu cywilnego).

Możliwość tę przewidziano również we wspólnotach autonomicznych, które ustanowiły własne przepisy prawa cywilnego regulujące kwestie związane z małżeństwami: art. 231-10 i nast. kodeksu cywilnego Katalonii, art. 3 kodeksu cywilnego Balearów w odniesieniu do Majorki i Minorki (*capítulos*) i art. 66 kodeksu cywilnego Balearów w odniesieniu do Ibizy i Formentery (*espólits*), art. 125 i nast. kodeksu cywilnego Kraju Basków, art. 171 i nast. kodeksu cywilnego Galicji, art. 185 regionalnego kodeksu prawnego Aragonii oraz art. 78 i nast. regionalnego kodeksu cywilnego Nawarry.

3 Czy istnieją ograniczenia swobody organizowania małżeńskich stosunków majątkowych?

Małżonkowie mogą swobodnie wybrać dowolny małżeński ustrój majątkowy, w tym ustrój podlegający dowolnym przepisom prawa cywilnego stosowanym w Hiszpanii (w których szczegółowo określono zarówno małżeński ustrój majątkowy, który stosuje się w braku umowy, jak i inne ustroje majątkowe, które mogą wybrać małżonkowie) i ustrój przewidziany w przepisach innych państw. Małżeński ustrój majątkowy nie może jednak opierać się na zasadach, które są niezgodne z prawem lub regulacjami współżycia społecznego bądź które naruszają zasadę równości praw każdego z małżonków (art. 1328 kodeksu cywilnego i art. 14 konstytucji hiszpańskiej).

4 Jakie są skutki prawne rozwodu, separacji lub unieważnienia małżeństwa dla majątku małżeńskiego?

Unieważnienie małżeństwa, separacja i rozwód skutkują rozwiązaniem małżeńskiego ustroju majątkowego. Skutek ten przewidziano w różnych przepisach regulujących poszczególne małżeńskie ustroje majątkowe (w tym np. w art. 1392 kodeksu cywilnego w zakresie wspólności majątkowej lub w art. 1415 kodeksu cywilnego w zakresie wspólności przyrostu majątku określonej w tym kodeksie).

W przypadku ustroju wspólności majątkowej zniesienie wspólności następuje na zasadach określonych w kodeksie postępowania cywilnego (Ley de Enjuiciamiento Civil). Wówczas między małżonkami powstaje pewnego rodzaju współwłasność małżeńska, która różni się od pozostałych ustrojów wspólności majątkowej i opiera się na innych zasadach prawnych. Ustrój ten obowiązuje przez czas trwania wspólności – do chwili wyodrębnienia szczególnego udziału w majątku w wysokości obliczonej indywidualnie dla każdego ze współwłaścicieli poprzez podjęcie odpowiednich czynności w ramach likwidacji i podziału.

Wspólność majątkową (*sociedad de gananciales*) można znieść za obopólną zgodą małżonków w obecności notariusza, zgodnie z przepisami art. 1392–1410 kodeksu cywilnego, a w przypadku braku takiej zgody – przed sądem, zgodnie z procedurą określoną w kodeksie postępowania cywilnego.

W ramach ustroju rozdzielności majątkowej rozwiązanie małżeńskiego ustroju majątkowego nie jest konieczne, ponieważ każdy z małżonków posiada własny majątek. Majątek, który od początku należy do obojga małżonków, stanowi ich współwłasność i pozostaje ich współwłasnością po unieważnieniu małżeństwa, separacji lub rozwodzie, bez uszczerbku dla prawa każdego ze współwłaścicieli do wniesienia o zniesienie współwłasności (które to prawo zawsze przysługuje współwłaścicielom).

5 Jakie są skutki śmierci jednego z małżonków dla ich małżeńskiego ustroju majątkowego?

Śmierć również skutkuje rozwiązaniem małżeńskiego ustroju majątkowego, jak przewidziano w różnych przepisach regulujących poszczególne małżeńskie ustroje majątkowe (w tym np. w art. 1392 w związku z art. 85 kodeksu cywilnego w zakresie wspólności majątkowej lub w art. 1415 kodeksu cywilnego w zakresie wspólności przyrostu majątku określonej w tym kodeksie).

Bez uszczerbku dla treści ewentualnego testamentu pozostawionego przez zmarłego małżonka, pozostającemu przy życiu współmałżonkowi przysługują określone prawa w zależności od przepisów, które mają zastosowanie do dziedziczenia. Podobnie jeżeli małżonek nie pozostawił testamentu, pozostającemu przy życiu współmałżonkowi przysługują określone prawa spadkowe.

Aby określić właściwe prawo cywilne:

– w przypadku gdy małżonkowie mają związek z więcej niż jednym państwem, właściwe prawo cywilne ustala się zgodnie z przepisami rozporządzenia nr 650/2012. Jeżeli zastosuje się przepis art. 36 i na jego podstawie ustali się, że prawem właściwym jest prawo hiszpańskie, zastosowanie ma obowiązujący kodeks cywilny lub prawo cywilne wspólnot autonomicznych, w zależności od konkretnego związku, który może ewentualnie łączyć spadkodawcę ze wspólnotą autonomiczną, która ustanowiła własne przepisy prawa cywilnego w tym zakresie;

– w sprawie spadkowej bez elementu obcego, jeżeli dziedziczenie regulują przepisy prawa cywilnego właściwego dla obywatelstwa regionalnego spadkodawcy z chwili śmierci, prawa, które nabywa *ex lege* pozostający przy życiu małżonek, regulują te same przepisy, które regulują skutki małżeństwa, bez uszczerbku dla przysługującego zstępnym prawa do rezerwy spadkowej (art. 16 i art. 9 ust. 8 kodeksu cywilnego).

Poniżej przeanalizowano prawa przysługujące pozostającemu przy życiu małżonkowi w świetle poszczególnych systemów prawa cywilnego funkcjonujących w Hiszpanii, w zależności od tego, czy spadkodawca samodzielnie rozrządził swoim majątkiem na wypadek śmierci (najczęściej w drodze testamentu), czy też zmarł, nie pozostawiając testamentu.

– Jeżeli spadkodawca sporządził testament:

zgodnie z kodeksem cywilnym (który stosuje się powszechnie z wyjątkiem sytuacji, w których zastosowanie ma prawo Aragonii, Katalonii, Balearów, Nawarry, Kraju Basków lub Galicji) minimalny udział, który przysługuje pozostającemu przy życiu małżonkowi, jest taki sam jak w przypadku niesporządzenia przez spadkodawcę testamentu – jest to prawo do użytkowania jednej trzeciej masy spadkowej, jeżeli spadkodawca pozostawił po sobie dzieci lub innych zstępnych. Jeżeli spadkodawca pozostawił po sobie wyłącznie wstępnych, pozostający przy życiu małżonek ma prawo do użytkowania połowy masy spadkowej. Jeżeli spadkodawca nie pozostawił po sobie ani wstępnych, ani zstępnych, pozostającemu przy życiu małżonkowi przysługuje prawo do użytkowania dwóch trzecich masy spadkowej (art. 834 i nast. kodeksu cywilnego);

Aragonia: zawarcie małżeństwa skutkuje przyznaniem każdemu z małżonków prawa do użytkowania (*usufructo de viudedad*) całego majątku małżonka, który umrze jako pierwszy (art. 271 regionalnego kodeksu cywilnego Aragonii). Prawo to (które wchodzi w zakres prawa rodzinnego, a nie prawa spadkowego) przysługuje małżonkom podlegającym aragońskiej ustrojowi wspólności majątkowej, nawet jeżeli w późniejszym czasie zmienią obywatelstwo regionalne, z wyłączeniem rezerwy spadkowej wynikającej z prawa spadkowego. Pozostającemu przy życiu małżonkowi przysługuje również prawo do użytkowania majątku zmarłego współmałżonka, jeżeli w chwili śmierci małżonek, który zmarł jako pierwszy, miał obywatelstwo regionalne Aragonii;

Baleary: na Majorce i Minorce pozostający przy życiu małżonek ma prawo do użytkowania całego majątku zmarłego małżonka, jeżeli spadkodawca nie pozostawił po sobie pozostających przy życiu rodziców. Jeżeli rodzice spadkodawcy żyją, pozostającemu przy życiu małżonkowi przysługuje prawo do użytkowania dwóch trzecich majątku, a jeżeli spadkodawca pozostawił po sobie zstępnych – do użytkowania połowy tego majątku (art. 45 regionalnego kodeksu cywilnego Balearów). Na Ibizie i Formenterze pozostającego przy życiu małżonka nie uznaje się za spadkobiercę dziedziczącego z mocy prawa niezależnie od rozporządzeń testamentowych (*legitimario*);

Katalonia: owdowiały małżonek, który znajduje się w trudnej sytuacji finansowej, otrzymuje jedną czwartą masy spadkowej (art. 452-1 kodeksu cywilnego Katalonii). Nabywa również inne prawa względem należących do niego przedmiotów majątkowych, które nie weszły w skład masy spadkowej (art. 231-30 kodeksu cywilnego Katalonii), oraz do lokalu mieszkalnego. Szczególnie w tym kontekście zastosowanie ma jednoroczne świadczenie dla pozostającego przy życiu małżonka (*año de viudedad*), w ramach którego małżonek ten może w dalszym ciągu zamieszkiwać w lokalu mieszkalnym, w którym zamieszkiwali małżonkowie, i utrzymywać się z masy spadkowej przez jeden rok od dnia śmierci spadkodawcy (art. 231-31 kodeksu cywilnego Katalonii);

Galicja: pozostający przy życiu małżonek ma prawo do użytkowania połowy masy spadkowej (art. 228 i nast. kodeksu cywilnego Galicji – Ley normas reguladoras del Derecho Civil de Galicia);

Nawarra: pozostający przy życiu małżonek ma prawo do użytkowania (*usufructo de fidelidad*) dotyczące całego majątku należącego w chwili śmierci do małżonka, który zmarł jako pierwszy, i wszystkich praw przysługujących temu małżonkowi w chwili śmierci (o ile małżonek ten w chwili śmierci miał obywatelstwo regionalne Nawarry) – art. 253 nowego kodeksu prawnego Nawarry;

Kraj Basków: owdowiały małżonek lub pozostający przy życiu konkubent ma prawo do użytkowania połowy całego majątku spadkodawcy, jeżeli spadkodawca pozostawił po sobie zstępnych. W braku zstępnych pozostający przy życiu małżonek lub konkubent ma prawo do użytkowania dwóch trzecich majątku (art. 52 regionalnego kodeksu cywilnego Kraju Basków). Zasady te nie mają zastosowania w dolinie Ayala, tj. na terytorium gmin Ayala, Amurrio

i Okondo, a także miast Mendieta, Retes de Tudela, Santacoloma i Sojoguti położonych na obszarze gminy Artziniega (art. 89 regionalnego kodeksu cywilnego Kraju Basków), gdzie obowiązuje swoboda testowania. Nie mają również zastosowania w regionach Bizkaia, Aramaio i Llodio, gdzie zastosowanie mają przepisy szczególne w zakresie majątku rodzinnego (*bienes troncales*) (art. 61 i nast. regionalnego kodeksu cywilnego Kraju Basków).

– Jeżeli spadkodawca nie sporządził testamentu (tj. następuje dziedziczenie ustawowe):

zgodnie z kodeksem cywilnym (który stosuje się powszechnie z wyjątkiem sytuacji, w których prawem właściwym jest prawo Aragonii, Katalonii, Balearów, Nawarry, Kraju Basków lub Galicji) owdowiały małżonek ma prawo do użytkowania jednej trzeciej masy spadkowej, jeżeli spadkodawca pozostawił po sobie dzieci lub innych zstępnych, połowy masy spadkowej, jeżeli spadkodawca pozostawił po sobie wyłącznie wstępnych, lub całości masy spadkowej, jeżeli spadkodawca nie pozostawił po sobie ani wstępnych, ani zstępnych (art. 834 i nast. oraz art. 944 kodeksu cywilnego);

Aragonia: majątek niebędący majątkiem rodzinnym (*bienes no troncales*) dziedziczą w pierwszej kolejności wstępni, a następnie owdowiały małżonek, bez uszczerbku dla prawa tego małżonka do użytkowania, o którym mowa w punkcie dotyczącym dziedziczenia testamentowego i które przysługuje mu bez względu na okoliczności (art. 517 regionalnego kodeksu prawnego Aragonii). Majątek rodzinny obejmuje przedmioty majątkowe, które pozostawały w gospodarstwie domowym lub rodzinie spadkodawcy przez kolejne dwa pokolenia poprzedzające pokolenie spadkodawcy, niezależnie od ich bezpośredniego pochodzenia i sposobu nabycia, a także te przedmioty majątkowe, które spadkodawca otrzymał nieodpłatnie od wstępnych lub krewnych w linii bocznej do szóstego stopnia włącznie. Majątek ten otrzymują określone członkowie rodziny spadkodawcy (*parientes troncales*) wyszczególnieni w art. 526 regionalnego kodeksu prawnego Aragonii;

Baleary: zastosowanie mają przepisy kodeksu cywilnego (określone powyżej), przy czym na Majorce i Minorce owdowiałemu małżonkowi przysługuje – co najmniej – prawo do użytkowania całego majątku spadkodawcy, jeżeli spadkodawca nie pozostawił po sobie rodziców, do użytkowania dwóch trzecich tego majątku, jeżeli rodzice spadkodawcy żyją, lub do użytkowania połowy tego majątku, jeżeli spadkodawca pozostawił po sobie zstępnych;

Katalonia: jeżeli spadkodawca nie pozostawił po sobie zstępnych, owdowiały małżonek dziedziczy całą masę spadkową przed wstępnymi spadkodawcy (art. 441-2 i 442-3 kodeksu cywilnego Katalonii). Jeżeli współspadkobiercami owdowiałego małżonka są dzieci spadkodawcy lub ich zstępni, pozostający przy życiu małżonek ma prawo do użytkowania całej masy spadkowej (art. 441-2 i 442-3 kodeksu cywilnego Katalonii);

Galicja: zastosowanie mają zasady określone w kodeksie cywilnym Galicji (art. 267);

Nawarra: małżonek dziedziczy majątek niebędący majątkiem rodzinnym po rodzeństwie i wstępnych spadkodawcy. Jeżeli chodzi o majątek rodzinny, małżonek ma prawo do użytkowania dotyczące całego majątku należącego w chwili śmierci do małżonka, który zmarł jako pierwszy, i wszystkich praw przysługujących temu małżonkowi w chwili śmierci (o ile małżonek ten w chwili śmierci miał obywatelstwo regionalne Nawarry) – art. 304 i nast. nowego kodeksu prawnego Nawarry;

Kraj Basków: jeżeli chodzi o majątek rodzinny, wyłącznie w przypadku nieruchomości nabytych przez małżonków w trakcie trwania małżeństwa spadkobiercami są oboje małżonkowie lub konkubenci (art. 66 regionalnego kodeksu cywilnego Kraju Basków). Pozostający przy życiu małżonek dziedziczy majątek niebędący majątkiem rodzinnym, jeżeli spadkobierca nie pozostawił po sobie zstępnych (art. 110 i nast. regionalnego kodeksu cywilnego Kraju Basków).

6 Który urząd jest uprawniony do podejmowania decyzji w kwestiach związanych z małżeńskim ustrojem majątkowym?

Organem właściwym w tym zakresie jest sąd pierwszej instancji, który prowadzi lub prowadził postępowanie w sprawie o unieważnienie małżeństwa, separację lub rozwód lub do którego wniesiono pozew o zniesienie małżeńskiego ustroju majątkowego na podstawie dowolnej przesłanki określonej w przepisach prawa cywilnego (art. 807 kodeksu postępowania cywilnego).

W okręgach sądowych, w których działają wyspecjalizowane sądy rodzinne, sądy te prowadzą postępowania w sprawach o rozwiązanie i zniesienie ustroju majątkowego, nawet jeżeli takie postępowanie nie jest następstwem postępowania w sprawie o unieważnienie małżeństwa, separację lub rozwód.

7 Jaki wpływ ma małżeński ustrój majątkowy na stosunki prawne między małżonkiem a osobą trzecią?

Co do zasady zgodnie z powszechnym hiszpańskim systemem prawa cywilnego każdy z małżonków odpowiada za swoje długi względem osób trzecich własnym majątkiem, jak stanowi art. 1373 kodeksu cywilnego; jeżeli zaś majątek osobisty zadłużonego małżonka nie wystarcza, aby spłacić jego długi, wierzyciel (osoba trzecia) może wnieść o zajęcie majątku wspólnego. Niezadłużony współmałżonek może jednak wnieść o to, aby długi egzekwowano nie z majątku wspólnego, lecz z udziału zadłużonego małżonka w majątku objętym wspólnością – w takim przypadku zajęcie skutkuje zniesieniem wspólności majątkowej.

Podobny pod względem zakresu przepis – dotyczący egzekucji długów osobistych małżonka – znajduje się w kodeksie postępowania cywilnego, jednak na jego podstawie dług egzekwuje się z majątku wspólnego.

Przewidziano w szczególności (art. 1365 kodeksu cywilnego), że z majątku wspólnego zaspokaja się wierzycielności przysługujące wierzycielowi (osobie trzeciej) względem małżonka, który zaciągnął odnośny dług: 1) w ramach wykonywania prawa do zarządzania gospodarstwem domowym lub zarządzania bądź rozporządzania składnikami majątku wspólnego, które należą do tego małżonka na mocy ustawy bądź umowy; oraz 2) w ramach zwykłej działalności zawodowej, artystycznej lub gospodarczej bądź w ramach zwykłego zarządu swoim majątkiem osobistym.

Podobne przepisy znajdują się w kodeksie spółek handlowych (Código de Comercio) i dotyczą sytuacji, w której jeden z małżonków prowadzi działalność gospodarczą.

Jeżeli chodzi o obciążanie majątku wspólnego lub rozporządzanie majątkiem wspólnym, wymagana jest zgoda obojga małżonków, chyba że ustalono inaczej w umowie przedmałżeńskiej. Jeżeli w ramach rozporządzania majątkiem nieodpłatnie zbyto składniki tego majątku (np. w drodze darowizny) i czynności tej dokonał wyłącznie jeden z małżonków, należy ją uznać za nieważną.

W celu zapewnienia bezpieczeństwa wymiany handlowej w kodeksie cywilnym wskazano jednak, że jeżeli czynności w ramach zarządu składnikami majątku i rozporządzania środkami pieniężnymi lub papierami wartościowymi dokonał małżonek, na którego nazwisko są one zarejestrowane i który jest w ich posiadaniu, czynności takie należy uznać za ważne.

Jeżeli chodzi o nieruchomości wpisane do rejestru, aby zarejestrować nieruchomość na nazwisko współmałżonka i aby nabyte w ten sposób prawo było skuteczne względem obecnych lub przyszłych praw w ramach wspólności majątkowej, należy wskazać imię i nazwisko współmałżonka oraz ustrój majątkowy, tak aby osoby trzecie miały wgląd w te informacje w rejestrze nieruchomości. Jeżeli w rejestrze nie dokona się żadnego wpisu, działająca w dobrej wierze osoba trzecia, która odpłatnie nabędzie nieruchomość od wpisanej do rejestru osoby upoważnionej do przeprowadzania takich transakcji, zachowuje nabyte w ten sposób prawo własności tej nieruchomości.

8 Krótki opis procedur podziału majątku i ustania stosunków majątkowych w tym państwie członkowskim

Kwestię tę uregulowano w art. 806 i nast. kodeksu postępowania cywilnego. Procedura ta obejmuje następujące kroki:

a) Sporządzenie spisu inwentarza majątku wspólnego

Czynności tej można dokonać w toku postępowania w sprawie o unieważnienie małżeństwa, separację lub rozwód bądź rozwiązanie małżeńskiego ustroju majątkowego, choć w praktyce dokonuje się jej po wydaniu przez sąd wyroku kończącego postępowanie w sprawie, w którym to wyroku sąd rozwiązuje ustrój majątkowy.

We wniosku o sporządzenie spisu inwentarza należy wskazać jego proponowany zakres. Wnioskodawca stawia się przed urzędnikiem sądowym (*Letrado de la Administración de Justicia*) i w trakcie tego posiedzenia sporządza się wspólnie spis inwentarza w oparciu o złożony wniosek. W razie sporu dotyczącego konkretnego przedmiotu majątkowego sąd zwołuje posiedzenie i wydaje postanowienie, na które można wnieść zażalenie;

b) Likwidacja

Etap ten można rozpocząć dopiero po uprawomocnieniu się orzeczenia o rozwiązaniu małżeńskiego ustroju majątkowego. Po złożeniu wniosku o likwidację małżonkowie stawiają się przed urzędnikiem sądowym w celu zawarcia umowy dotyczącej wyrównania dorobków każdego z małżonków i uzgodnienia proporcjonalnego podziału pozostałego majątku na odpowiednie części (*lotes*).

Jeżeli małżonkowie nie osiągną porozumienia, podziału majątku dokonuje wyznaczona osoba (*contador partidor*). Po przedstawieniu przez tę osobę propozycji małżonkowie mogą ją przyjąć lub odrzucić; w razie odrzucenia propozycji spór rozstrzyga sąd w drodze postanowienia, na które można wnieść zażalenie.

c) Wydanie przedmiotów majątkowych i wpis do rejestru nieruchomości

Po ostatecznym zatwierdzeniu czynności likwidacyjnych i określeniu części (*lotes*) urzędnik sądowy wydaje przedmioty majątkowe i przyznaje tytuły własności każdemu z małżonków.

Ponadto możliwe jest przeprowadzenie postępowania uproszczonego, w toku którego likwidacji dokonuje się za obopólną zgodą małżonków lub za zgodą pozostającego przy życiu małżonka i spadkobierców jego zmarłego współmałżonka – postępowanie to przeprowadza notariusz na zasadach określonych w kodeksie cywilnym.

Niezależnie od rodzaju postępowania, jeżeli w skład majątku podlegającego likwidacji wchodzi nieruchomość, do rejestru nieruchomości można wpisać odpis postanowienia o zatwierdzeniu podziału, orzeczenie sądu w sprawie podziału majątku lub poświadczony notarialnie dokument urzędowy potwierdzający zniesienie wspólności majątkowej.

9 Jakie są procedury rejestracji nieruchomości i jakie dokumenty lub informacje są zwykle wymagane?

Do rejestru nieruchomości można wpisać akty i umowy dotyczące prawa własności nieruchomości i innych praw rzeczowych na nieruchomości. Należy poświadczyć te dokumenty w formie dokumentu urzędowego, który składa się w rejestrze właściwym dla miejsca położenia nieruchomości, a także wnieść odpowiednie opłaty.

Aby dokument ten był skuteczny wobec osób trzecich, należy przedstawić jego oryginał wraz z zaświadczeniem z hiszpańskiego rejestru stanu cywilnego (jeżeli małżeństwo wpisano do tego rejestru) potwierdzającym rozwiązanie małżeńskiego ustroju majątkowego. Jeżeli dokument oryginalny wydano za granicą, należy go należy zalegalizować i – na wniosek urzędnika stanu cywilnego – przetłumaczyć. Zasady te nie dotyczą dokumentów sądowych i orzeczeń sądów, które wchodzi w zakres stosowania prawa Unii i których obieg podlega właściwym przepisom prawa Unii.

Ostatnia aktualizacja: 08/11/2021

Za wersję tej strony w języku danego kraju odpowiada właściwy punkt kontaktowy Europejskiej Sieci Sądowej (EJN). Tłumaczenie zostało wykonane przez służby Komisji Europejskiej. Jeżeli właściwy organ krajowy wprowadził jakieś zmiany w wersji oryginalnej, mogły one jeszcze nie zostać uwzględnione w tłumaczeniu. ESS ani Komisja Europejska nie ponoszą odpowiedzialności za wszelkie informacje, dane lub odniesienia zawarte w tym dokumencie.

Informacje na temat przepisów dotyczących praw autorskich, które obowiązują w państwie członkowskim odpowiedzialnym za niniejszą stronę, znajdują się w informacji prawnej.